

התוס' לעיל (כא). ד"ה ויהיב להו, דנותן לו שכרו משלם, דהשתא חסר הוא. הכא נמי כיון שיש לו הפסד קצת הוי זה נהנה וזה חסר, ולכן חייב לשלם לו כל מה שפסק, דמה לי משתמש בביתו ומה לי משתמש בגופו.

ה' גמ', אדעתא דאריה אפקריה אדעתא דכולי עלמא לא אפקריה. כתב הרמ"א (רס"ד ס"ג), דשטף נהר חמורו וחמורו חבירו, ועלה חמורו מאליו, הרי הוא הפקר וכל הקודם בו זכה בו. וביאר הגר"א (שם אות ה'), דלא דמי לדרב ספרא דמבואר בגמ' דלא היה צריך לזכות, משום דרב ספרא לא הפקיר לגמרי, דלפעמים הארי שבע, כמו שכתבו התוס' ד"ה אדעתא, מה שאין כן בשטף הוי כווטו של ים שמפקיר לגמרי. ולא קמדמו לרב ספרא אלא לענין שצריך לשלם לו דמי חמורו, כמו בדרב ספרא שלא נטלו האחרים חלק בחמורו אף שנתנו חמוריהם.

ו' גמ', ירד להציל ולא הציל וכו' אין לו אלא שכרו. כתב הרמ"א (סימן רס"ד ס"ד), דהיינו דווקא כשהתנה עם הבעלים, אבל אם לא התנה אין לו אפילו שכרו, דהא לא הועיל לו. וכתב הסמ"ע (סקי"א), דהיינו דהתנה עם הבעלים בסתמא, שיתנו לו חמורו שנפסד ממנו משום ההצלה, ואף על פי שלא התנה להדיא שיתנו לו חמור אף אם לא יציל, מכל מקום אהני תנאיה. וכתב, דאין לפרש דכוונת הרמ"א, דדווקא אם התנה בפירוש שישלם לו אף אם לא יציל, אלא כוונתו לאפוקי, דאם לא התנה כלל. ועיין באות הבאה.

ז' עיין באות הקודמת. הקשה ה^הנתיבות המשפט (משפט האורים סק"ג), כיון שלא התנה להדיא שיתן לו שכרו אף אם לא יציל, מאי אהני תנאו שיטול אף בלא הציל. ועוד, דלא עדיף מיורד להשביח שאין לו אלא הוצאה שיעור שבח, ולא מצי ליתול הוצאה התירה על השבח. וביאר, דכשהתנה ליתן לו, הרי גילה דעתו שרוצה לשכור פועלים, ונמצא שבזה שהציל לו חמורו הרויח לו שלא הוצרך לשלם לפועלים, ולכן יתן לו שכרו אף בלא הציל. אבל בלא התנה ליתן לו שכרו, הווי כיוורד לשדה חבירו שלא ברשות, דאין לו רק הוצאה שיעור שבח, וכשלא השביח אינו נוטל כלל.

דף קטז ע"ב

ח' גמ', ואם שכרו תייר ההולך לפניו מחשבין אף לפי נפשות. פירש רש"י בד"ה אף לפי נפשות, שטעות הדרך במדבר, סכנת נפשות היא. והראב"ד ביאר, שהרי לשיירה כולה שכרו אותו, ואף מי שלא היה לו ממון שכר אותו. ולשון הטור (סימן רע"ב), דשכירות התייר הוא "להודיעם הדרך, שלא יסתכנו מחיות וליסטים". וביאר הסמ"ע (סקי"ז), דהיינו טעמא דמחשבים חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות, דהתייר נצרך להצלת הנפשות, והיינו דנקט הטור "מחיות". ומשום הצלת ממון, נקט הטור "מליסטים".

ט' גמ', שם. באופן החלוקה בין נפשות לממונות, כתב הראב"ד, דנותנין לפי המנהג כמה מנהג אדם לתת בשביל גלגלתו, והשאר מתחלק לפי ממון. אבל הסמ"ע (סקי"ז וסקי"ח) כתב, דבסתמא נותנין חציו לפי נפשות וחציו לפי ממון, ואם יש מנהג קבוע בין החבורות הולכים אחריו.

י' גמ', ורשאין החמרין להתנות וכו'. כתב המרדכי (קע"ו), דמשמע, דכיון שהתנו ביניהם בדיבור בעלמא, שוב אין אחד מהם יכול לחזור בו. וכן הדין בכל מה ששותפין מתנים, כדאיתא בבבא בתרא (קו:), דבהדיא הנאה דצייתי אהרדי גמרי ומקני אהרדי. והוסיף הים של שלמה (סימן מ"ג), דמוכח מסוגיין, דאפילו היכא שהתנו ביניהם על דבר שלא בא לעולם מהני, דהא בסוגיין התנו על דבר שלא בא לעולם, שהם חייבים ליתן לו חמור.

יא' רש"י ד"ה אין שומעין לו, שמא לא יקח החמור. כתב הים של שלמה (סימן מג), דמבואר מרש"י, דאף דאומר שיקח חמור, אין שומעין לו, דחוששין שמא לא יקח. אבל הרי"ף (מב: מדפי הרי"ף), פירש, דמייירי שאינו רוצה ליקח חמור, ואומר להם שיתנו לו הדמים והוא ישמור עמהם כבתחילה. וכתב הים של שלמה, להוכיח כפירוש הרי"ף, דלפירוש רש"י קשה, מאי פרכי בגמ' "פשיטא", הא טובא קא משמע לן דאף על פי שהוא אומר שיקח חמור, אין שומעין לו, דחוששין שמא לא יקח.

יב' גמ', מחשבין לפי משאוי. בפתחי תשובה (רע"ב סק"ב), הביא מתשובות

רמי ליה בכלי מאוס, וכשמזלף ממנו אחר כך הוי זילוף על ידי הדחק, כיון דנמאס על ידי הכלי, ולהכי הוי הפסד מועט.

יד' גמ', והתניא הרי שהיו לו עשר חביות של טבל וכו' ובשמן לא יעשה כן וכו'. הרשב"א פירש, דהקושיא מהירש"א, דשרי לימר על החבית שנתגלתה הרי היא תרומה. והביא, דיש מפרשים, דקשיא אף מהסיפא, דבשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן, דמשמע דאי לאו טעמא דהפסד כהן, כגון שמחל הכהן על הפסדו, יכול לעשותה תרומה, ולא חיישינן שהולכת לאיבוד, ואם כן באנס נמי לא ליחוש להפקר.

טו' גמ', אימתי בזמן שהתחנתה מגולה. פירש הראב"ד, דאף על פי שמונחת המסנת על התחנתה. מכל מקום אינה קשורה יפה לחבית, ובהכי חשיבא מגולה, כדאיתא בירושלמי בתרומות (פ"ח ה"ג), דבעינן כיסוי מהודק להציל מן הגילוי.

טז' רש"י ד"ה למאי חזיא, ואפ"ה קתני וכו' אלמא להפסד מועט לא חששו. בתוספות רבינו פרץ, הביא בשם רש"י פירוש אחר, דהקושיא, דכיון דלא חזי למידי, הוויא כעפרא בעלמא ואמאי חל עליה תרומה. וכתב, דאין לפרש דהקושיא היא דיש כאן הפסד, דהא בנתגלתה נמי חזיא לזילוף.

יז' תוס' ד"ה וכל היכא, בתוה"ד, דהא בברייתא דמיייתי נמי אסור לכתחילה וכו', דקתני ובשמן לא יעשה. אמנם ברש"י בד"ה שמן כתב, דמשמן ליכא ראייה, דכיון דחזי להדלקה הוי הפסד מרובה. וכן כתב הרשב"א.

דף קטז ע"א

א' גמ', אין לו אלא שכרו. ביאר הסמ"ע (רס"ד סקי"ט), דהיינו שכר הטירחא ושכר הכלים. ואף דאסור ליתול שכר על השבת אבדה, והכא נמי הוי השבת אבדה דמשיב לו את גופו. מכל מקום הכא שרי, דמייירי באיש הנשכר לאחרים לעסוק במלאכה זו, ושכר בטילתו ניכר. ועוד, דאפילו אם ידוע שלא היה לו עסק אחר לעסוק בו לעת עתה, מכל מקום צריך ליתן לו שכר פעולתו, משום דכל שבא אדם ומבקש ממנו להעבירו את הנהר הוא נוטל שכר, ואינו מן הדין דיהא איש זה עדיף משום צורך הצלת גופו.

ב' גמ', אלמא אמר ליה משטה אני כן. כתב הרא"ש ביבמות (פרק יב סימן טז), דהא דמצי אמר ליה משטה אני כן, היינו דווקא בדבר ששכרו מועט והוא דורש שכר מרובה, אבל מעשה שרגילים לתת עליו דבר גדול, לא מצי אמר ליה משטה אני כן. וכן דעת ההגהות מיימוניות (פ"ב מגולה ה"ז).

ג' גמ', שם. כתב הרמב"ן ביבמות (קו:), דיש מפרשים, דמצי אמר ליה משטה אני כן דווקא בדבר שהוא מצווה לעשותו, כגון להעבירו את המעבורת או להציל את חמורו, דחייב משום השבת אבדה, ואסור לו ליתול שכר יותר מפועל בטל. אבל דבר שאינו מצווה עליו יכול לתבוע שכר כרצונו, וליכא טענת השטאה. ודחה דבריהם, דהא הגמ' ביבמות (קו:), השוותה להאי דינא, ליבמה שאמרה ליבם שיחלוץ לה ותתן לו מאתיים זו, שאינה צריכה לתת לו, דמציא אמרה ליה משטה אני כן, והא אינו מחויב ממש לחלוץ. אלא שמע מינה שאין הטעם משום שהוא מחויב, אלא הטעם שאין כוונתו להתחייב שכר יותר מהדמים שרגילים לשלם. נועיין שם במה שכתב לענין רופא שתובע שכר הרבה.

ד' גמ', דאמר ליה אפסדתני כוורא בזווא. בטור (סוף סימן רס"ד) כתב, שצריך ליתן לו כל שכרו. וביאר הפרישה, דהיינו כל מה שפסק עימו, ואפילו טובא. ואף דבגמ' איתא שאין נותן לו אלא זוזא, היינו משום שפסק עימו רק על דינר, אבל אם פסק יותר צריך ליתן יותר. והטעם, דמצי אמר ליה דיכול להיות שהיה צד בפעם הוה הרבה דגים, כשיעור מה שפסק. וכתב הקצות החושן (סק"ב), דמשמע מהא, שאם נראה לעיניי בבירור שלא היה יכול להרויח כל כך, אין צריך ליתן לו, אלא כפי מה שהיה יכול לצוד. וכתב, דמלשון הרא"ש בבבא מציעא (פ"ב סימן כח) מבואר, דאף אם ברור שלא היה מרויח כל כך, מכל מקום נותן לו כל שכרו, כיון שסוף סוף יש לו קצת הפסד. וביאר דטעמו, כדאשכחן לעיל (כ). גבי זה נהנה וזה לא חסר דפטור, ומכל מקום היכא דאית ליה קצת הפסד כגון שחורריתא דאשייתא, כתבו

כן יש לומר דקנסוהו.

(ד) **גמ'**, ואם נטל ונתן ביד חייבו. הרי"ף (מג. מדפי הרי"ף), הביא, שיש סוברים, דאם אנסוהו להביא ביד, פטור, כיון דהוא אנוס אין חילוק בין הראה להם לנתן בידיים. והקשה הרי"ף, הא בגמ' אמרינן דנטל ונתן ביד חייב, והיינו באנסוהו, דאי לא אנסוהו חייב אפילו בהראה. אלא על כרחך, דבנתן ביד חייב אפילו באונס. והטעם, דאונס פטור רק בדינא דגרמי ולא במזיק בידיים. ובמלחמות (שם) כתב, דהחולקים על הרי"ף הוא רבינו האי גאון, ופירש הא דאמרינן "ואם נטל ונתן ביד חייב", דהיינו, אם נטל ונתן ביד יותר ממה שאנסוהו, חייב, אבל במה שאנסוהו ליתן פטור. ודעת הרמב"ם (פ"ח מחובל ומזיק ה"ב) כהרי"ף. והשיג עליו הראב"ד (שם), שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, ואמאי חייב לשלם לו, הא בדין עשה שנתן להם. והרמב"ן (במלחמות, מג. מדפי הרי"ף) כתב, דאף שאין דבר שעומד בפני פיקוח נפש, מכל מקום חייב לשלם, דמי קאמרינן יהרג ואל ימסור, ימסור וישלם ממון לבעלים. והוכיח כן, מלעיל (ס): דאסרו לשרוף גדישין דמטמרו בהו פלישתים על מנת להיפטר, וצריך לשלם ממון לבעלים.

(ה) **גמ'**, קרי רב עליה בניך עולפו וכו'. ביאר הרא"ש (סימן כז), דכוונת רב לבאר אמאי שרי להורגו להאי גברא, דכיון שנופל מקצת ממונו של ישראל ליד גויים אין מרחמין עליו, ונוטלין היום מקצתו ולמחר את כולו, ולבסוף מייסרין אותו כדי שיוודה אולי יש לו יותר ממון, והוי ליה רודף וניתן להצילו בנפשו.

(ו) **גמ'**, קום סק לארץ ישראל וקביל עלך וכו'. תמה המהרש"א, למה הוצרך לקבל עליו דבר זה. דאין לפרש משום תשובה על שהרג לאותו אדם, דהא כדין עשה. ואין לפרש כדי שלא יסתכן בקפידא דר' יוחנן, דאם כן היאך אמר רב כהנא "יהא רעוא דהני ז' דרי ליהוי חילוף ז' שנין". ותירץ, דאפשר דבמאי דהרג רב כהנא את המסור, הוי כהוראה בפני רבו ונתחייב מיתה, וכנגד זה הוצרך לקבל על עצמו לפרוש אפילו מן המותר לו, שלא יקשה בפני רבי יוחנן.

(ז) **גמ'**, חלש דעתיה ונח נפשיה. הוכיח מכאן הגר"ח שמואלביץ בשיחות מוסר (מאמר קה), דאפילו באופן שאין האדם אשם במה שחברו נפגע ממנו, מכל מקום כיון שבגרמתו היתה הפגיעה הרי הוא נענש על ידו. דהא הכא רב כהנא לא היה אשם במה דהוו שפתיו קרועות.

דף קיז ע"ב

(ח) **גמ'**, חזינן אי איניש אמיד הוא אדעתא דידיה אתו וכו', אדעתא דכסא דכספא אתו. הוכיח מכאן רבינו אפרים (מג. מדפי הרי"ף), דמי שאנסוהו גויים לתת להם ממון חבירו, ונתן, פטור, אף על פי שנשא ונתן ביד. דהא הכא דאתו אדעתא דכסא דכספא, ואנסוהו, פטור, וכל שכן היכא דאמרו להדיא שיתן להם ממון חבירו. והבעל המאור (שם) כתב, דאין הדין כן, אלא כדעת הרי"ף (שם), דהיכא דנשא ונתן ביד חייב אפילו באנסוהו. והא דפטור בהאי עובדא דכסא דכספא, היינו משום שבאו כבר לביתו, והיו יכולים לחפש אחריו ולמצאו, ודמיא לההיא דלעיל (עמוד א') "כיון דאוקימנא עליה מקלא קלייה". והקשה הרמב"ן במלחמות (שם), אם כן, אמאי אי איניש אמיד הוא ונשא ונתן ביד חייב, הא הוי כשרוף. ולכך ביאר, דפטור בכסא דכספא, משום דנפקד הוא שומר לבעלים וידו כידם ועשייתו כעשייתם, ובוודאי שאילו היו הבעלים כאן ובאו עליהם הגנבים היו נותנים אותו להציל עצמם, ואם כן וודאי הוא לא קיבל על עצמו להיות יותר מהם. (והיא סברת התוס' בד"ה ואי לאו) ועיין באות הבאה.

(ט) **עיין באות הקודמת. הנימוקי יוסף** (מד. מדפי הרי"ף) הביא בשם הרא"ה, דיש לתרץ דעת הרי"ף (שם), דלא דמי להאי דכסא דכספא. דוודאי אף באונס אסור להזיק לחבירו וחייב לשלם, אבל היכא דמטא עליה האונס מחמת ממונא דחבריה, מותר לו להציל עצמו בממון הזה, כיון דהוא גרם האונס. וגוונא דכסא דכספא, אי לאו האי ממונא לא היו באים לאונסו דהא אינו אמיד.

צמח צדק (סוף סימן י"ח), דהאי דינא היינו דווקא בדיעבד, דהיכא דכבר השליך בעל הזוהב מאה ליטרין, ישליך בעל הברזל יותר, כדאיתא לעיל (פ"א): דתנאי בית דין שיהיה זה שופך את יינו ומציל את דובשנו של חבירו. [וכן מדוקדק בלשון הגמ', דאמר "והקילו ממשאה", לשון דיעבד].

(יג) **רש"י ד"ה אמר לעצמי**, ושמעו בעלים ושתקו ולא מסרו עצמן אסח דעתייהו וגלו דאייאוש וכו'. הקשה המחנה אפרים (הלכות גולה סימן כח), אמאי מהני יאוש הבעלים הא קיימא לן דיאוש כדי לא קני. ושינוי רשות ליכא הכא, כיון שנתן לו הגולן בעל כרחו ולא מכר לו מדעתו, ולא חשיב שינוי רשות. וכן הקשה בהגהות הגרע"א לשולחן ערוך (קפ"א ס"א). ותירץ בנתיבות המשפט (שם, במשפט האורים סק"א), דגייס שאני, דהוי כמציל מן הנהר שהיא אבודה מכל אדם וכהפקר גמור הוא. והוסיף עוד, דלפי זה, אפילו אם אחד מן השיירה אינו כאן, לא הוי יאוש שלא מדעת היכא שאינם יכולים להציל כלל, כיון דהוי אבוד מכל אדם. אבל היכא שיכולים להציל על ידי הדחק לא זכה בחלק של מי שאינו כאן.

(יד) **גמ'**, כי הדר ביה טעמא אחרינא הוא. ביאר בשיטה מקובצת בשם הרא"ש, דאתו לפרושי, דאפילו לרב דפועל יכול לחזור בו. מכל מקום בומן שהוא פועל, ידו כיד בעל הבית, אלא דמכל מקום יש לו זכות לחזור בו.

(טו) **גמ'**, שם. בחידושי הגר"ש שקוב (ב"מ סימן י') כתב, דהא דיד פועל כיד בעל הבית לאו היינו כדין יד עבד כיד רבו, דאם הפועל מגביה מציאה ומתכוין לזכות לעצמו אין זוכה בה האדון. אלא להכי אהני יד פועל כיד רבו, שלא יחשב כחב לאחריני בזה שמגביה מציאה עבור אדונו. ומסוגיין מוכח לכאורה דלא כדבריו, דמשמע דאי לא היה הפועל יכול לחזור בו, היה על כרחו מציל לאמצע, ואמאי הא כוונתו להציל לעצמו. (י.צ.ב.).

(טז) **גמ'**, דינא או קנסא. הקשה הרשב"א, הא על כרחך לאו קנסא הוא, דהא לא דיינינן דיני קנסות בבבל, ומדחייביה רב נחמן בבבל, שמע מינה דממונא הוא. ותירץ, דאפשר דרב נחמן דן וקנס לפי שעה, שאפשר לעשות אף בבבל. ולפי זה ביאור הספק בגמרא, האם הוי דין קבוע שהמוסר חייב לשלם, דהוי כמזיק, או דהוי קנס לפי שעה, ואין לחייב כל מוסר בעלמא. (ועיין לקמן קיז ע"א אות א)

דף קיז ע"א

(א) **גמ'**, אי דינא גמרינן מיניה, אי קנסא לא גמרינן מיניה. ביאר הרשב"א, דאין הספק לענין דינא דגרמי בעלמא, אלא לענין מוסר בעלמא, האם כל מוסר חייב, או דוקא הכא הכי הוה עובדא דקנסיה רב נחמן לפי שעה. ולפי זה ביאר מה שהשיב לו לעיל (קט"ז): "מתניתין היא", דבין אי הווי מדין ממון ובין מדין קנס, לא הוי קנס לפי שעה אלא כך הוא הדין לחייב מוסר. אבל ברש"י ד"ה גמרינן, מבואר, דספק הגמ' הוא האם גמרינן מיניה לשאר דינא דגרמי, ולפי זה נסתפקו האם הא דמסור חייב הוא משום דגרמי הוי כמזיק בידיים, או הוי רק כגרמא וחייב משום קנס. וכן פירש הראב"ד. והקשה לפי זה, מה השיב לו רב נחמן דמתניתין היא, הא אכתי איכא למימר דמתניתין חייבה משום קנס, ולא יליפינן מיניה. ותירץ, דאם הוא קנס לא דיינינן ליה בבבל, ועל כרחך דממונא הוא. (ועיין באות הקודמת)

(ב) **גמ'**, ולבסוף סבור כר' ירמיה. ביאר הראב"ד, דר' אבין ור' ירמיה לא פליגי, אלא דמעיקרא סבור דשייך הכא טעמיה דר' אבין, ולבסוף אמרינן דשאני, דרק בזרק חץ פטור מתחילת העקירה כיון דלא אפשר לאהדורי, אבל במגביה אפשר לאהדורי ולא מיקרי תחילת החיוב משעת ההגבהה.

(ג) **גמ'**, ישראל שאנסוהו וכו' והראה ממון חבירו פטור מלשלם. כתב הבית יוסף (סימן שפ"ה) בשם תשובת מיימוני, דהיינו דווקא אונס הגוף, דהיינו הכאות ויסורין, אבל אונס ממון לא מיקרי אונס, וחייב לשלם אף בלא נשא ונתן ביד. אבל בשו"ת הרשב"א (סימן תתק"ה) כתב, דאף באונס ממון פטור. וכן כתב בספר החינוך (מצוה רמ"ג). ובביאור הגר"א (סימן שפה סקכ"ח) ביאר הסברא דבאונס ממון לא מיקרי אונס, דהטעם דפטור באונס, משום שלא קנסו, אבל אונס מחמת ממון איתא בכתובות (יח): דמיקרי רשע, ואם

הדיבור), "דלאו מקום שימור הוא", ומשמע, דאם הוי מקום שימור, מהני אף שאינו מקומו.

ד) **גמ'**, אבדה ופקדון לא ניתנו ליתבע אלא במקומן. כתב המאירי, דמכל מקום אם האבידה נמצאת עמו במדבר אין ספק שחייב להחזירה לתובע. וכן כתב בשיטה מקובצת בשם הרמ"ק. והוסיף, דהנפקא מינה בין מלוה לפקדון ואבדה, באופן שהפקיד אצלו ממון, ויש לו ממון אחר עימו במדבר, דבפקדון אין צריך להחזיר, דלאו היינו מאי דהפקיד, ובהלוואה חייב לשלם אף שאין אלו אותם המעות שהלוהו. וצריך עיון, דאם כן אין זה דין רק במדבר אלא אף ביישוב הדין כן, דבמלוה צריך להחזיר לו מעות אחרות ובפקדון אין צריך לחזיר לו מעות אחרות. (י.צ.ב.). **ובעל התרומות** (שער ל' סוף חלק א') כתב, הנפקא מינה בין מלוה לפקדון, באופן שהמלוה תובע מן הלוה פרע לי כאן כי יש בידך ממון המספיק כדי מחייתך וגם לפרעוני, והלוה אומר שאין לו מספיק כדי מחייתו אם יפרע לו, יכול המלוה להשביעו שאין בידו סיפק לפרוע לו, מה שאין כן באבדה ופקדון, שאם תובע המלוה במדבר הב לי פקדוני, אפילו יאמר לו, אולי בידך הוא, אין לו להשביעו, דמסתמא לא הביאם במדבר. ועיין באות הבאה.

ה) **גמ'**, שם. עיין באות הקודמת. והקשה הגידולי **תרומה**, דעל כרחך שבועה זו שאין בידו די ממון לפרוע היא שבועת היסת, ואם כן היאך יתכן לפרש דכוונת הברייתא אהאי שבועה, הא בזמן המשנה אכתי לא נתקנה שבועת היסת. עוד הקשה, אמה שכתב בעל התרומות דאם המפקיד אומר לנפקד אולי בידך הוא אין משביעין אותו, ומשמע דבמלוה משביעין אותו כהאי גוונא, ואמאי, הא אין נשבעין על טענת שמא. והש"ך (רצ"ג סק"א) תירץ הקושיא הראשונה, דאין כוונת בעל התרומות לפרש הברייתא, ולא נקט הכי אלא לדינא. ומה שכתב דבפקדון אין משביעין אותו באומר אולי בידך הוא, הוא טעות סופר, וצריך לגרוס "אולי אין משביעין אותו".

ו) **גמ'**, לעולם דלא קא תבע ליה, ורישא בבא לצאת ידי שמים. כתב הש"ך (סימן ס"ה סק"ל), דאפילו אם אחר כך אמר המלוה דברור לו שלא פרעו ליה, אלא שאינו יודע מההלוואה, חייב רק לצאת ידי שמים, ולא אמרינן דהשתא הוי כברי ושמא. והוכיח כן, מהא דתירצו בגמ' דחייב דרישא היינו חייב לצאת ידי שמים, ואם איתא דבכהאי גוונא שתבעו אחר כך חייב בדיני אדם, אמאי לא אוקמוה בכך, אלא על כרחך דאף בכהאי גוונא פטור. ובטעם הדבר ביאר ה**הנתיבות המשפט** (משפט האורים סק"ז), דהא דחייב בעלמא בטוענו ומשיב איני יודע אם פרעתך, משום דהוי ברי טוב ושמא גרוע, דהוה ליה למידע אם פרעו או לא. והטעם דבהוה ליה למידע חייב לשלם, משום דרגלים לדבר דמשקר, ויודע הוא שחייב ולכך אומר איני יודע. והכא שאמר איני יודע אם פרעתך, והמלוה אינו יודע כלל מהלוואה, על כרחך אינו משקר ובאמת אינו יודע, דאם היה משקר לא היה מודה שהלוהו, דלמה לו לחייב עצמו. אבל בעלמא לא אמרינן דיהיה נאמן באיני יודע אם פרעתך במיגו דהוי טעין איני יודע אם לית, דשמא ירא לטעון כן, דיודע שיש עדים על ההלוואה. מה שאין כן בנידון דידן הוי מיגו דאי בעי שתיק, ומנהי.

ז) **גמ'**, אמר רב לדעת צריך דעת. פירש הרמב"ד, ד"לדעת", היינו שנודע לבעלים שנגנב ממנו על ידי שמנה את הצאן, וצריך דעת ממש כשמחזיר לו, ולא סגי במנין. ושלא לדעת, היינו שלא נודע לו כלל שגנבו ממנו. והטעם דבעינן דעת, ביאר הרמב"ד, דצריך שתהא תשובתו שלמה, שיאמר "זה גנבתי", כעין שמצינו שצריך שיוליך אחריו הגולה למדי. והקשה הרשב"א, דדוחק לומר ד"לדעת" דקאמר רב לענין הגולה, אינו דומיא ד"לדעת" שאמר רב לענין החזרה, דלענין הגולה מפרשים דנודע על ידי שמנה, ולענין החזרה מפרשים דבעינן שיודיע לו ממש ולא סגי שימנה. ועוד, אם הטעם כהראב"ד דקנסו הגנב, הוי לן לקונסו גם בשלא לדעת. אלא יש לפרש, דלדעת דקאמר רב, היינו לדעת ממש, שראהו הבעלים שגנב. והטעם דבעינן דעת, משום שצריך שיצא מידי החשד. ולכך בשלא לדעת אין צריך דעת, כיון שלא נחשב אדם מסוים, אלא סגי במנין, שאז יודע הבעלים שהגניבה חזרה אליו. אבל בגנב לדעת לא סגי בזה לצאת מידי חשד, דפעמים יכול הבעלים לטעות

י) **גמ'**, אין לך פדיון שבויים גדול מזה. כתב הרשב"א, דעל כרחך מיירי הכא דגבו הכסף לפדיון שבויים דעלמא, ולא לשבוי מסוים, דאם גבו לצורך שבוי מסוים הא זכה בכסף, כדתנן **בשקלים** (פ"ב מ"ב) "מותר שבויים לשבויים, מותר שבוי לאותו שבוי", ולא היה רבא פוטרו משום דאין לך פדיון שבויים גדול מזה, אלא היה חייב ככל מציל עצמו בממון חברו. והקשה לפי זה, מאי קא מקשה אביי "הא מציל עצמו בממון חברו הוא", הא תניא **לעיל** (צג.), "לשמור ולא לחלק לעניים", דאין חיוב שמירה על כסף שהוא לצרכי העניים, ואביי גופיה פטר (שם) שומר כס של צדקה מן הפשיעה. והניח בצריך עיון. ובשיטה מקובצת בשם הרמב"ש תירץ, דהכא המפקיד לא נתן לו הכסף בשביל לחלק לעניים, אלא על מנת שיחזיר לו, והוא יחלק לעניים, ולהכי הוה שומר גמור. אלא דמכל מקום, אם נתן לצורך פדיון שבויים וקיים רצונו של המפקיד אין לו עליו טענה, דעשה בכספו מה שהוא רצה לעשות.

יא) **גמ'**, ושדייה לנהרא וטבע וכו' והא מציל עצמו בממון חברו הוא, אמר ליה האי מעיקרא רודף הוא. ביאר המאירי, דאף דגם לשאר בני המעבורת היו משאות, מכל מקום אותו שריבה במשא מיחשב רודף. ואם הכניסו המשא כולם כאחד, אין אחד מהם רודף אלא מוטל על כולם להפחית מן המשאוי, ואם בא אחד והטיל את של חברו לים, אינו חייב לשלם, אלא האחריות מוטלת על כל בני הספינה. והרמב"ם (פ"ח מחובל ומוזיק ה"טו) כתב, "ספינה שחשבה להשבר מכובד המשווי ועמד אחד מהן וכו' והשליך בים פטור, שהמשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם". והשיג הרמב"ד (שם), דאין כאן דין רודף כלל, ואינו דומה למעשה דחמרא. ולא ביאר טעמו. וביאר ה**הנימוקי יוסף** (מד: מדפי הרי"ף), דדווקא בסוגיין דבעל החמור הכניסו אחרון, והוא ריבה במשאוי מיקרי רודף, אבל בגוונא דכתב הרמב"ם שהספינה חשבה להשבר מכובד המשווי, ואין כאן אחד מהם שריבה במשאוי, אלא הכניסו כולם יחד, בהא לא מיקרי רודף, ודמי לספינה שעמד עליה נחשול לטבעה **לעיל** (קטז:), דמחשבין לפי משאוי. והמגיד משנה ביאר, דכוונת הרמב"ם דהמשוי הוא רודף, דווקא באופן שאחד או שנים הטעינוה יותר מדאי, כמבואר בגמ' לגבי חמרא.

יב) **גמ'**, יצאו קרקעות שאין מטלטלין. כתב רש"י בסוכה (ל'): ד"ה קרקע אינה, דאפילו אם מתייאש לא נקנית הקרקע לגולן, דלעולם בחזקת בעליה היא. וביארו התוס' (שם) ד"ה וקרקע ההכרח לזה, דאי נימא דיאוש מהני בקרקע, למאי איבעי לן קרא בקרקע אינה נגזלת, הא בלא יאוש אף מטלטלין אינן נגזלין. ועל כרחך דאפילו אם מתייאש לא מהני היאוש.

דף ק"ח ע"א

א) **רש"י** ד"ה פרה רבוצה בו ושטפה נהר, וגולן לא משכה וכו' דמטלטלין נקנין אגב קרקע וכו'. הוכיח מכאן הקצות החושן (סימן ערה סק"א), דמטלטלין נקנין באגב אפילו בנכסי הפקר. והא דלא פירש רש"י דקונה בקנין חצר, משום דחצר אינו קונה אלא משום רשות, וגולן לא קנה את החצר אלא להתחייב באונסין, אבל בגוף החצר אין לו כלום. והוסיף שם הקצות החושן, דמכל מקום בנכסי הפקר בעינן צבורין בתוכה, אף דבעלמא היכא דאיכא מקנה לא בעינן צבורין לקנין אגב, ולכך אמרו בגמ' דהיתה פרה **"רבוצה"** בו.

ב) **מתני'**, לא יחזיר לו במדבר. כתב בשיטה מקובצת בשם הרמ"ה, דהוא הדין אם לוח ממנו בשעת שלום לא יחזיר לו בשעת מלחמה, דצריך להחזיר לו בשעה שנשמר אצלו כההיא שעתא דקביל מיניה.

ג) **מתני'**, שם. כתב בעל התרומות (שער ל' חלק א'), דאם הלוהו במדבר יחזיר לו במדבר. ועוד כתב, דאם הלוהו בעירו, יכול להחזיר לו בעיר אחרת. אף על פי שהמלוה יצטרך להוליך המעות מעיר אחרת לעירו, ויעבירם במקום סכנת דרכים, לא חשו לכך. והביא כן בשם הרמב"ן, דהוכיח כן מדסתמא המשנה המלוה ביישוב לא יחזיר לו במדבר, ולא כתבה, יחזיר לו במקומו. וכן דקדק בעל התרומות מלשון **רש"י** ד"ה לא יחזיר, שכתב (בסוף

הדרה היוזמי

מסכת בבא קמא דף קיח – דף קיט

א' אייר – ב' אייר התשס"ט

ולומר שאחר הוא.

ח) גמ', ור' יוחנן אמר, לדעת מנין פוטר וכו'. ביאר הסמ"ע (שנ"ה סק"א), דכיון דידעו הבעלים שנגנב נתיאשו מלשומרה עוד, ולכך צריך שימנאוה לכל הפחות, דאם לא מנאה לא ידע הבעלים ולא ישמרוהו.

דף קיח ע"ב

ט) גמ', מאי טעמא דרב חסדא הואיל ואנקטה ניגרי ברייתא. כתב הר"ף (מה. מדפי הר"ף), דהני מילי בבעלי חיים, אבל מידי דלאו בעלי חיים, כגון הגונב סלע מן הכיס, מודה רב חסדא לר' יוחנן דאין צריך אפילו מנין, דלא שייך בהו טעמא דאנקטה ניגרי ברייתא.

י) גמ', מודה רב ברקועתא. הקשה הרשב"א, להטעם שכתב הראב"ד (הובא לעיל באות ז), דבעינן דעת משום שקנסוהו שיעשה השבה מעליא, מאי שנא ברקועתא דסגי בהשבתו, ואין צריך שיודיענו. אלא על כרחך דהטעם משום דבעינן שיוציא עצמו מידי חשד, וברקועתא מיד כשמשיבו יצא מידי חשד כיון שניכר שהחזירו.

יא) גמ', סברוה דכולי עלמא אית להו דר' יצחק דאמר רבי יצחק וכו'. הקשה הרשב"א, מאי אהני לן הא דר' יצחק, הא סוף סוף אין כאן גניבה לדעת, דהא לדעת היינו שרואה בשעת הגנבה, כדפירש לעיל (עמוד א' אות ז). ותיריך, דהא דמיינתין לדר' יצחק, לאו היינו לפרש דהוה סלע לדעת, אלא לפרש דבחזרתו היה מנין דדרכו למנות מה שבכיסו. ולענין הגנבה בעי לאוקמי דמייירי שראה את הגנבה. אבל ברש"י ד"ה אית להו משמע שלא פירש כן, דכתב, "והבעלים יודעים בגניבתו שמנו והיא חסרה". ואזיל לשיטתו שפירש לעיל (עמוד א') ד"ה שלא לדעת כהראב"ד, דשלא לדעת היינו שאינם יודעים כלל מהגניבה, ולפי זה לדעת היינו שיוודעים מהגניבה, ואין צריך שיראו את הגנבה בפועל.

יב) גמ', מאי לאו בסלע לדעת וכו' בטלה שלא לדעת וכו'. המהרש"א הביא, שיש שגרסו, "לא בטלה שלא לדעת וכו'", והיינו, דהמקשן סבר לפרש דכולה ברייתא איירי בלדעת דומיא דסלע, והתרצן דחי ליה דכולה מייירי בשלא לדעת דומיא דטלה. והקשה, אם כן להמקשן אתי ר' ישמעאל דפטר בטלה דלא כחד, דליכא מאן דפטר בלדעת אפילו בלא מנין, והא בטלה אינו מונחו אם אינו מודיעו. וכן להתרצן אתי ר' עקיבא דלא כחד, דהא טעמא דרב חסדא דבשלא לדעת צריך דעת, משום ניגרי ברייתא, ושייך דוקא גבי טלה ולא גבי סלע. ואם כן יקשה בסלע אמאי פטור.

יג) תוס' ד"ה מאי לאו בסלע וכו', סתם כיון רגיל להיות לדעת וכו'. הבעל המאור (מה. מדפי הר"ף) ביאר באופן אחר, דאין לומר בסלע שלא לדעת, דבסלע שלא לדעת ליכא מאן דמצריך טפי ממנין, ואם כן הוה רבי עקיבא דלא כחד, ולכן הוכרחו לפרש דמייירי בסלע לדעת. [נדאף רב חסדא דסבר דשלא לדעת צריך דעת היינו רק בבעלי חיים ועיין באות הקודמת] ובטלה הוכרחו לומר דהוה שלא לדעת, דבטלה לדעת ליכא מאן דאמר דאין צריך אפילו מנין, והא כשמחזיר הטלה אינו מונחו, דאין שייך בו אדם עשוי למשמש וכו', ואם כן רבי ישמעאל דלא כחד, ועל כרחך דאיירי בשלא לדעת ואתי כר' יוחנן.

יד) גמ', הא דאית ליה זוזי אחריני בכיסייה, והא דלית ליה זוזי אחריני בכיסייה. (מה. מדפיו) פירש, דאי אית ליה זוזי אחריני בכיסייה הוא ממשמש שם כל שעה, ולכן המחזיר לכיס זה יצא, ואם לית ליה זוזי אחריני אינו ממשמש שם דאינו יודע שיש שם כסף, ולכן החזירו לשם לא יצא. אבל רש"י בד"ה אית ליה זוזי אחריני, פירש "ולא ידע כמה", דהיינו, דהא דתניא לא יצא, מייירי באית ליה זוזי אחריני, ולא ידע כמה, ולפיכך כשהחזיר לאותו כיס לא ידע שהחזיר לו. והא דתניא "יצא" מייירי שהחזיר לו לכיס ריק. וכן הביא הרשב"א בשם יש מפרשים. והוכיח כפירוש הר"ף, דמאמרו בבבא מציעא (כא:), דלמאן דאמר יאוש שלא מדעת לא הוה יאוש, לא תיקשי ממצא מעות מפורזין הרי אלו שלו, דמייירי שידע שנפלו ממנו המעות, משום דאדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה. והשתא, אי נימא דאינו יודע כמה יש

לו בכיסו, אכתי הוה יאוש שלא מדעת, דנפלו ממנו רק חלק מהמעות ואינו יודע שנפלו. אלא על כרחך דאדם יודע כמה יש בכיסו על ידי שממשש בו כל שעה, וכפירוש הר"ף.

טו) מתני', ועגלים בשרון. פירש התוס' יו"ט, דקאי על הנשים, דלוקחין מן הנשים עגלים בשרון דשלהן הם. וכן כתב המגיד משנה (פ"ו מגנבה הלכה ד'), דכיון שהעגלים שם בזול תלינן דהאשה מגדלתן ומוכרתן. אבל המאירי פירש, דבשרון דרך האנשים לשלם לרועים עגלים בשכרם, והמשנה איירא על הרועים, דקונים מן הרועים עגלים בשרון, דתלינן דשלהם הם.

טז) מתני', וכולן שאמרו להטמין אסור. הרמב"ם (פ"ו מגנבה ה"ד) פירש, דאמרו המוכרים ללקוח "הטמן". והיינו, דקאי על החפצים, שמצוהו להטמינם. והמאירי פירש, דהיינו שנראה ללקוח שהמוכר מטמין עצמו ואינו רוצה שיראוהו מוכר.

יז) רש"י ד"ה תפורים, בגדים תפורים דאי נמי גנבו קנהו בשינוי. הקשה הרשב"א, אם כן למה לן למימר שמכרוהו בגדים, הא כבר קנהו בשינוי בטוויית החוטין. והביא פירוש הראב"ד, דתפורים היינו דיש ארבע וחמש גזיזין התפורין זה בזה. דדרך הגנבים למכור כל אחד בפני עצמו כדי שלא ירגישו, וכיון שמוכר ארבעה וחמשה גזיזין תפורין זה בזה, מוכיח הדבר שלא גנבם.

יח) גמ', ולוקחין מהם חלב וגבינה במדבר, אבל לא ביישוב. הקשה הפני יהושע, אמאי אסור לקנות מהם גבינה, הא קנוה בשינוי מעשה, והא כתב רש"י בד"ה תפורים, דמותר לקנות מהם דבר שקנהו בשינוי. ותיריך, דבאמת דבר שהוא בחזקת גנוב אסור לקנות מן הגנב אף דקים לן שקנאו בשינוי. משום דאסור לסייע ידי עוברי עבירה, וכן איתא בשו"ע חו"מ (שנ"ח ס"א). והא דשרי בתפורים, היינו משום דהוה רק ספק שמא קנהו, אבל גבינה היא בחזקת גנובה.

יט) גמ', שם. בחידושי הראב"ד גריס איפכא, דלוקחין מהן ביישוב אבל לא במדבר. ופירש, דביישוב שרי לקנות מהן, לפי שדרךן לחלוק עם בעל הבית בחלב וגבינה, ותלינן שמוכר מחלקו. אבל במדבר אסור, דחיישינן שנטל יותר מחלקו.

דף קיט ע"א

א) גמ', אימא מדנפשיה קא מזבין. הקשו התוס' בבבא מציעא (כב.). ד"ה מר זוטרא, אמאי לא אכל מר זוטרא מהפירות שהביא לו האריס, משום שחשש לגול בעל הבית, הא מבואר הכא דתלינן מדנפשיה קא מזבין. ותירצו, דסבירא ליה, דדווקא כשמביא האריס מן הבית מותר, דבבבא גזונו תלינן שהביא מחלקו. אבל התם שהביא מן הפרדס, חשש מר זוטרא שבשעת החלוקה לא יאמר האריס לבעל הבית שכבר נטל חלק מן המגיע לחלקו, ולא ידע בעל הבית ליטול כנגדו.

ב) גמ', לוקחין מהם מפתח הגינה אבל לא מאחורי הגינה. ביאר בשולחן ערוך (חושן משפט שנה ס"ב), דקאי אמוכרין בטורטני, דאף שמוכרין בטורטני לא הותר אלא בפתח הגינה, אבל לא מאחורי הגינה.

ג) גמ', וכתוב יכין רשע וצדיק ילבש. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דלא כתיב הכי בקרא, אלא כתיב "יכין וצדיק ילבש". אלא רישא דקרא כתיב "זה חלק אדם רשע", ועל זה קאי סיפיה דקרא. והא דדרשוהו אמסור, משום דכתיב בהווא קרא "ואלמנותיו לא תבכינה", וקאי אמי שנהרג במשפט, ובזמן הזה לא שייך זה אלא במסור שהוא בן מיתה אף בלא בית דין.

ד) רש"י ד"ה תקיל ושקיל, לפנשיה, מדקדק בחלוקה ואינו מותר מחלקו כלום, לשון אחר מחצה היה נוטל וכו'. הקשה המהרש"א, לפירוש הראשון מה הרויח במה שסילקו, הא היה צריך לאריס אחר, ואם האריס האחר לא היה מדקדק כל כך, גם לא היה מדקדק בחלקו של רב חסדא. ולהפירוש השני נמי קשה, דאם מעיקרא ירד לאריסות על מנת ליטול מחצה, למה סילקו, הא כך התנו ושלו הוא נוטל. ואם התנו שיטול שלישי ונטל מחצה למה סילקו לגמרי, הא שלישי מגיע לו בדין. ולכך פירש, שהיה שוקל האריס

באבן קטנה לרב חסדא ובאבן גדולה לעצמו.

(ה) **גמ'**, חד אמר נפשו של נגזל. ביאר התוס' ר"ד, דלפי זה כוונת הפוסק, "כי ישל אלוה נפשו", דהשם גובה מן הגולן הנפש שגזל מן הנגזל, נפש תחת נפש, כיון שהגזלה חשובה לנגזל כנפשו.

(ו) **רש"י ד"ה אל תגזול דל כי דל הוא**, אף על פי שדל הוא ואין לו מה לגזולו. והתוס' ר"ד פירש, מפני שדל הוא וממונו חביב עליו ביותר, לכן השם מענישו בנפשו.

(ז) **גמ'**, אמר רבי יוחנן כל הגזול את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו. כתבו התוס' בבבא מציעא (נח:): **ד"ה זה בגופו**, דסוגיין מייירי באדם עני, שפעמים שיש רעב כבוד ואין לו במה לקנות, אבל יש בני אדם שאינם חסרים כל כך, ועליהם נאמרו דאונאת דברים חמורה מאונאת ממון.

(ח) **גמ'**, שהיו מספיקין להם מים ומזון. כתב המהרש"א (בחיידושי אגדות), דמשמע, דהיו הכהנים מספיקין מים לגבעונים, דומיא דמזון. והקשה, הא הגבעונים עצמם היו שואבי מים. ותירץ, דכיון שלא היה להם חלק ונחלה בארץ, לא היה להם מהיכן לשאוב מים, ולכך הוצרכו הכהנים לספק להם.

(ט) **רש"י ד"ה והבדדין**, בעלי בית הברד שגריין הן בשמן לוקחין מן נשיהם זיתים ושמן וכו'. והמגיד משנה (פ"ה מגניבה ה"ו), פירש באופן אחר, דהבדדין הן בעלי בית הברד, ומשכירין את בית הברד לבעלי הזיתים לעשות ממנו שמן, ואין השמן של הבדדין, ועלייהו קאי האי דינא ולא אנשותיהם.

(י) **מתני'**, יתר מכאן הרי אלו של בעל הבית. ביאר המאירי, דאסור לכובס ליטול אותם כלל.

(יא) **רש"י ד"ה הכובס מוציא**, מבגד צמר דבר מועט על ידי שטיפה. הראב"ד פירש, דמייירי בכובס צמר.

(יב) **רש"י ד"ה אצל בעל הבית**, שכיר יום. כתב התוס' יו"ט, דאין הדבר תלוי אם הוא שכיר או קבלן, אלא תלוי במקום עשיית המלאכה, דאם עושה המלאכה בביתו הרי אלו שלו, דאין דרך בעל הבית לטרוח להביא דברים אלו לביתו. ואם עושה בבית בעל הבית הרי אלו של בעל הבית. אלא דאורחא דמילתא נקטו, דשכיר עושה בבית בעל הבית, וקבלן עושה בביתו.

דף קט ע"ב

(יג) **גמ'**, ובמקום שנהגו להיות שלו לוקחין. כתב הרשב"א, דמכאן נלמד, שבכל אלו הדברים הולכים אחר מנהג המקומות.

(יד) **גמ'**, מאי טעמא קנהו בשינוי. הקשה הראב"ד, הא הוי שינוי החזור לברייתו, ואינו קונה. ותירץ, דאין זה גזל ודאי אלא ספק, ולכך בשינוי כל דהו מותר.

(טו) **רש"י ד"ה אותות**, כשמביאין לו בגד לצבוע חותך ממנו וכו'. והראב"ד פירש, שתולה על פתחו צמר צבוע להודיע שהוא צבוע.

(טז) **רש"י ד"ה קפיד עליהו**, ונטולן. והראב"ד פירש, שהיה מחשב את הג' חוטין למנין שלש אצבעות, שהיה נוהר שלא להטיל הציצית למעלה משלש אצבעות בצירוף החוטים הללו, ולא היה מחשב אותם למנין קשר גודל, שהיה מטיל הציצית למעלה מקשר גודל מהבגד עצמו, ללא החוטים הללו.

(יז) **גמ'**, אמר רב אסי מלא מחט וחופץ למחט. הרמב"ם (פ"ו מגניבה ה"ז) פסק, דשיעור השיור הוא כמלא משיכת מחט. ותמה הגר"א (בשו"ע חו"מ סימן שנח סק"ד), דלא הוי כדברי הגמ' דשיעורו כמלא מחט ועוד. אמנם המגיד משנה (שם) כתב, דכוונת הרמב"ם לשיעור המבואר בסוגיין, והא דנקט "במשיכת מחט", הוא לישנא דירושלמי (בפירקין הלכה יא).

(יח) **גמ'**, אלא שמע מינה מלא מחט וחופץ למחט כמלא מחט, שמע מינה. תמה האבן האזל (פ"ו מגניבה ה"ז), דאינו מובן שיעור זה, כיון דיש מחטין ארוכים ואיכא מחטים קצרים. ובשלמא ה"כמלא מחט" הראשון, בוודאי שיעורו לפי המחטים שהדרך לתפור בהם באותו מקום, דהא טעם השיעור הוא כדי שיוכל להכניס החוט בבגד. אבל הכמלא מחט הנוסף, אינו תלוי במידת המחטים שמשתמשין בהם, דהא הדבר תלוי בחשיבות החוט ואין נפקא מינה באיזה מחט נוהגים להשתמש. וכתב, דצריך לומר שהיה להם

שיעור מחטים מסוים וקבוע וכוונת הגמ' לאותו שיעור.

(יט) **גמ'**, כשות וחזיו אין בהם משום גזל. כתב בים של שלמה (סימן סא), דהטעם, דהתנא היה דר במקום דאין צריכין לכשות. אבל חזיו קשיא, היאך יתכן דלא קפדי, הא ודאי צריכין לה, דהא זורעה. וכתב, דאפשר דמייירי בשחת של ספיח, שאינו חשוב כל כך כתבואה הנורעת בחרישה.

(כ) **גמ'**, ומתא מחסיא אתרי דקפדי הוא. כתב בים של שלמה (סימן סא), דלאו דווקא מתא מחסיא, אלא כל מקום, דבסתמא מקפידים על זה. והוכיח כן מהא דלעיל (נח:): איתא, דאכלה חזיו רואין אותה כמה היתה יפה וכמה היא יפה, אלמא דבעי שלומי. וכתב, דמהאי טעמא השמיט הטור (חו"מ סימן שנ"ח) להאי דינא.

(כא) **רש"י ד"ה מתא מחסיא**, מקום בהמות הוא וצריכין למרעה טוב. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דתיבת "טוב" מיותרת. אלא, דנקטא רש"י כדי לא לסיים בתיבת "מרעה", שהוא אותיות "רעה", ולכן סיים בתיבת "טוב".

סליקא לה מסכת בבא קמא

מסכת בבא מציעא

פרק שנים אוחזין

דף ב' ע"א

(א) **מתני'**, או שיש להם עדים חולקין בלא שבועה. ביאר הרש"ש, דכל אחד מביא עדים שכולה שלו. והקשה, דלפי זה הווי שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו, דבטלו שניהם, כדאיתא בש"ך (סימן פ"ז סקט"ו), ואם כן אמאי פטורין מן השבועה, הא ליכא עדים דקמסייעו להו. ותירץ, דכיון דטעם השבועה כדי שלא יהא כל אחד הולך ותוקף תליתו של חברו כדאיתא לקמן (ה:), היכא דיש להם עדים לא חייבוהו שבועה, דלא שכיח שיביא עדי שקר. והשער משפט (סימן קלח סק"ד), תירץ, דמתניתין איירא בגונא דמביאים עדים שהגביהו שניהם יחד.

(ב) **תוס' ד"ה שנים אוחזין**, בתוה"ד, ואף על גב דבתרי מסכתא וכו'. המהר"ם רצה לבאר, דהוקשה לתוס' על עצמם, דאמאי הוצרכו לפרש טעם על סדר המשנה ושייכותה לבבא קמא, הא בתרי מסכתא אין סדר למשנה. והקשה, דמאי קשיא להו, הא איכא מאן דאמר, דכולה נויקין חדא מסכתא היא, ולשיטתו שפיר הוצרכו לתת טעם לסדר המשנה. אלא, דצריך לומר דאין כאן קושיא ותירוץ, אלא נקטי לבאר דצריך לבאר סדר המשנה אף למאן דאמר דכולה נויקין לאו חדא מסכתא. עוד כתב, שיש לבאר כל התוס' באופן אחר, דהוקשה להו אמאי פתח בשנים אוחזין, הא יש להקדים דהמגביה מציאה קנה. ולזה תירצו, דהוא משום דסיים בבבא קמא בדיני חלוקה. ולפי זה שפיר הקשו, הא בתרי מסכתא אין סדר למשנה ואיכא למאן דאמר דכולה נויקין לאו חדא מסכתא היא, ואם כן אין לתרץ דנקט להא משנה משום סיום מסכת בבא קמא.

(ג) **תוס' ד"ה ויחלוקו**, ויש לומר דאוחזין שאני דחשיב כאילו כל אחד יש לו בה בוודאי החצי דאנן סהדי וכו', וכן במנה שלישי וכו'. בשיעורי רבי שמואל (אות ד') העיר, דמלשון התוס' בתחילת דבריהם, משמע, דהחלוקה בשנים אוחזין, לאו מדין המוציא מחבירו עליו הראיה, אלא שיש ראיה לכל אחד דחצי שלו. וממה שדימו למנה שלישי, מוכח איפכא, דבמנה שלישי ודאי אין ראיה שהמנה של שניהם, אלא הוי מוחזקות בעלמא והמוציא מחבירו עליו הראיה. ובחיידושי רבי שלמה (סימן א') כתב, דסלקא דעתיה דמקשה, דאף במנה שלישי אנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא, והיינו גופא שינויא דגמ', דבמנה שלישי ודאי איכא רמאי, דהיינו דהתם ליכא אנן סהדי.

(ד) **בא"ד**, ולסומכוס אף על גב דאין מוחזקין בו ואין החלוקה יכולה להיות אמת, היכא דאיכא דררא דממונא פירוש שבלא טענותיהם וכו'. ביאר המהרש"א, דתוס' אזלי לשיטתם לקמן (עמוד ב') ד"ה היכא דאיכא, וכוונתם לומר, דסומכוס לא פליג אההיא דמנה שלישי דיהא מונח, דבמנה שלישי אין

שבועת שוא הוי רק בנשבע לשנות את הידוע לאדם, כגון על עץ שהוא אבן, או נשבע על דבר שהוא ידוע לכל, כגון על שנים שהם שנים, או נשבע שבועה שאינה חלה עליו או שאי אפשר לו לקיימה. והכא לא הוי ככל הנני, אלא נשבע על הן שהוא לאו, והוי שבועת שקר. ותיריך בשם **רש"י בפירושו** (לפנינו ליתא), ידידע לכל שאין שניהם צודקים, ואם כן כשתצרך שתי השבועות יש כאן שבועה על דבר שהוא ידוע לכל שאינו כן. והריטב"א תירץ, דשוא לאו דווקא, אלא שקר.

יב) גמ', התם וודאי איכא שבועת שוא וכו' בהדי הדרי אגבהוה. הקשה **בתוס' הרא"ש**, הא בסיפא דזה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביעי, ליכא לשנויי הכי, דאם הגביהו שניהם יחד, קונים כל אחד חצי, והיאך נשבע זה על שלשה חלקים וזה על רביעי, הא וודאי איכא שבועת שוא. ותיריך, דאפשר, דכשאחד הגביה נטל שלשה חלקים בתוך ידו, דהדין הוא דקונה שלשה חלקים משום דכמאן דפסיק דמי כדאיתא **לקמן** (ז.ו). עוד תירץ, דאפשר, דזה שנוטל רביעי התכוין בהגבהתה לזכות רביעי לעצמו והשאר לצורך חבירו.

יג) גמ', ואלא מאי רבנן הא אמרי המוציא מחבירו עליו הראיה. הקשה **הרשב"א**, ודקארי לה מאי קארי לה, הא פשיטא דלא דמיא משנתנינו למוציא מחבירו דעלמא, דכיון דשניהם מוחזקים וודאי יחלוקו. ותיריך, דסלקא דעתיה דמקשה, דכיון דשניהם מוחזקים, כל אחד מוחזק בחצי, והוי כאילו נחלקה כבר, ואם כן קשיא אמאי בעי כל אחד להישבע שאין לו בה פחות מחציה, הא הוא מוחזק לבדו בחצי, וחבירו בא להוציא ממנו, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ותירצה הגמ', דהטלית בחזקת שניהם ואין אנו רואים אותה כאילו נתחלקה, ולהכי בעו שבועה. וכן ביאר בפירוש **רבינו חננאל**, דקושית הגמ' אמאי בעו שבועה. אבל **בשיטה מקובצת** בשם **הריצב"ש** דייק מלשון **רש"י ד"ה עליו הראיה**, דפירש, דהקושיא היא על עיקר החלוקה, דכתב **רש"י** "והכא חולקין", אלמא דהוקשה אמאי חולקין. וביאר הריצב"ש, דאף דשניהם מוחזקים הוה לן למימר יהא מונח עד שיבוא אליהו. ונלהיגרסא דלפנינו "והכא חולקין בשבועה", מבואר דהקושיא על השבועה וכפירוש הרשב"א].

יד) רש"י ד"ה דררא דמומנא, חסרון ממון. אמנם **הרמב"ן** פירש, דדררא דמומנא היינו עיקר תביעת ממון, דהיינו שיש לכל אחד שורש ועיקר לתביעתו, דלבעל הפרה יש חזקה שהיתה שלו עד עכשיו, ולהלוקח נמי יש חזקה שהפרה שלו עכשיו, דהשני מודה לו. אבל הכא אין לאחד מהם חזקה בלא מחלוקת, שהרי כל אחד אומר שהיתה שלו מעולם.

טו) גמ', ומה התם דאיכא דררא דמומנא. כתב **הרשב"א**, דמקושית הגמ' מוכח כפירוש **רש"י בד"ה דררא דמומנא**, דהיינו חסרון ממון, דלדבריו שפיר הקשו דמשום שיש חסרון ממון טפי הוי לן לחייב שבועה. אבל לפירוש **הרמב"ן** (הובא באות הקודמת) קשה, אמאי נחייבו שבועה טפי היכא דיש לו שייכות ממון, ויש שורש לתביעתו.

דף ג' ע"א

א) גמ', אי אמרת בשלמא רבנן, התם דוודאי האי מנה דחד מינייהו הוא וכו'. ביאר **הריטב"א**, דהמקשן שהקשה מרבנן, סבר דטעמייהו דרבנן דהשאר היא מונח, כי היכי דלא ירויח הרמאי, והכא במתניתין נמי איכא רמאי, דאף דאיכא למימר דתרוייהו אגבהוה בהדדי, מכל מקום יש לכל אחד רק חצי, והוא אומר כולה שלי. ושינויא דגמ', דטעמייהו דרבנן לא משום קנס, אלא מעיקר הדין, דכיון דוודאי האי מנה דחד מינייהו הוא אין לנו לומר יחלוקו, דוודאי נפסיד לאחד מהם, ומוטב שנסלק נפשינו מן הדין.

ב) גמ', אלא מחזורתא כדשנינן מעיקרא. הקשה **בחידושי הר"ן**, דמתבאר מסוגיין, דהיכא דליכא וודאי רמאי אמרינן יחלוקו, והא **בבבא בתרא** (לה). מבואר דבההיא ארבא אמרינן כל דאלים גבר, ולא יחלוקו אף דליכא וודאי רמאי. ותיריך, דהא דאמרינן יחלוקו היינו רק היכא דתרוייהו תפסי, אבל בההיא ארבא לא היו שניהם תפוסים בה, אלא היתה מונחת בסימטא.

ספק לבית דין בלא טענותיהם. אבל **לרש"י לקמן** (שם) ד"ה דררא דמומנא, דמפרש דררא דמומנא היינו חסרון ממון, בוודאי, הא דמנה שלישי לא אזיל כסומכוס, דהא במנה שלישי נמי איכא חסרון ממון, ואפילו הכי לא אמרינן יחלוקו.

ה) תוס' ד"ה וזה נוטל רביעי, ואם תאמר יהא נאמן דחציו שלו מיגו דאי בעי אמר כולה שלי וכו'. **הרמב"ן** תירץ, דלא מהני מיגו בזה, דהא בטענת כולה שלי נמי אינו נאמן אלא לחציה, ואם כן הכא נמי כשטוען חציה שלי אין נאמן אלא לחציה. נויש לבאר כוונתו, דכיון דכשטוען כולה שלי אינו נוטל חצי בתורת וודאי, אלא מספק. השתא נמי דטוען חציה שלי נאמינו דטענתו מסופקת. דאי אפשר לתת לו חצי ולהאמינו על טענתו בוודאי, מכח שהיה יכול לטעון טענה שתאמינהו בספק]. **והמרדכי** (סימן רט"ז) תירץ בשם **רבינו תם**, דלא אמרינן מיגו על ממון זה במיגו שהיה יכול לתבוע ממון אחר.

ו) בא"ד, ויש לומר דהתם יבם שהוא בנו של סבא הוי וודאי יורשו וכו'. ביאר **בשיעורי רבי שמואל** (אות כא), דבירושה, יש לכל אחד סיבה לירש הכל מכח היותו יורש, אלא משום שהם שנים, חולקים. ומשום הכי בעי היורש המסופק להביא ראיה, דהא מוציא מיד היורש הוודאי, דיינו לרשת הכל מצד עצמו. אבל בשנים שהגביהו מציאה יחד, שניהם צריכים לזכות יחד, כל אחד בחצי, ואין סיבה לכל אחד לזכות בהכל.

ז) גמ', הוה אמינא בעלמא דקתני מצאתיה בראיה בעלמא קני. כתב **הרשב"א**, דלא היתה סלקא דעתיה דגמ' דקונה בראיה בעלמא, דהא משנה ערוכה היא **לקמן** (ט): דבעינן הגבהה. אלא כוונת הגמ' דהוה אמינא דהתנא דתני מציאה פליג אתנא דידן וסבירא ליה דסגי בראיה. אבל **רש"י ד"ה בעלמא** כתב, דהוה אמינא דמציאה קני לה משעת ראיה, וכתב הרשב"א, דלדבריו צריך לומר, דאין ראיה ממתניתין דלקמן, דהתם מיירי שראוה שניהם יחד, ולכך אינם קונים בראיה.

דף ב' ע"ב

ח) רש"י ד"ה וליחזי זוזי ממאן נקט, בתוה"ד, ואף על גב דמסיים במה דברים אמורים שמקחו בידו וכו' הא אוקימנא וכו'. **והרי"ף** (ב: מדפי הרי"ף) תירץ, דמתניתין דקתני "שנים אוחזין בטלית" לא קאי אכולה מילתא, אלא אמצאיה בלחוד, אבל מקח וממכר מיירי בדאיתיה ביד המוכר, ומשו"ה אמרינן "ולא ידע הי מדעתיה והי בעל כרחיה", משום דאי ידע הוה נאמן, כיון דמיירי שהמציאה בידו. והקשה **הרא"ש** (סימן ב'), מאי פריך בגמרא "וליחזי זוזי ממאן נקט", הא כיון דפשטא דמתני' דשנים אוחזין קאי אכולה מתני', וכשאין המקח בידו לכולי עלמא אין המוכר נאמן, לוקי למתניתין כפשטיה ולא תקשי מידי. ומשום הכי הכריח כפירוש **התוס' בד"ה וליחזי**.

ט) בא"ד, אבל היכא דלא קיבל דמים אלא מחד מידכר דכיר ליה. מבואר מדברי **רש"י**, דהיכא דמקבל דמים מאחד, נאמן אף על פי שאין המקח בידו. והקשו **התוס' בקידושין** (עג): ד"ה **במה דברים אמורים**, אמאי נאמן כשאין מקחו בידו טפי מעד אחד דעלמא. והביאו דעת **רבינו תם**, דבאמת אין המוכר נאמן כלל היכא דאין מקחו בידו. וקושית הגמ' הכא, דיהיה נאמן כעד אחד דעלמא לחייב שבועה דאורייתא, ולפטור את המסייע לו משבועה.

י) תוס' ד"ה וליחזי זוזי, בתוה"ד, אותו שהמוכר מסייעו פטר משבועה. **הרא"ש** (סימן ג') הביא דברי **מהר"ם רוטנבורג**, שהוכיח, דעד המסייע פטר משבועה, מדרש **בשבועות** (מ.), לכל עוון ולכל חטאת הוא דאינו קם, אבל קם הוא לשבועה. ומשמע, דקם לשבועה בין לחייב ובין לפטור. עוד כתב, דקל וחומר הוא, ומה אם עד אחד יכול לחייב את המוחזק שבועה, כל שכן שיכול לסייע למוחזק לפטור משבועה. וכתב **הפלפולא חריפתא** (אות כ'), דמדברי **רבינו תם בתוס'** אין מוכרח דעד המסייע פטר משבועה בעלמא, דיש לומר, דלא אמר כן רבינו תם אלא במתניתין דהוי שבועת התקנה. אלא דמכל מקום הוכיח הרא"ש כן, דאי בדאורייתא לא היה עד המסייע פטר משבועה, אף בדרבנן לא היה פטר, דכל דתקון דרבנן כעין דאורייתא תקון. **יא) גמ', כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא.** הקשה **הריטב"א**, הא

דליכא אישתמוטי. ולהכי לא מצי להוכיח משבועת עד אחד, דאיכא למימר דנשבט רק היכא דמצינן למימר אישתמוטי.

(ו) בא"ד, ולמה ישבע יהא נאמן במיגו דאי בעי כופר הכל. ביאר המהרש"א, דלא סגי לתוס' במאי דכתבו דמאחר דאינו מעיז אמת שאין חייב לו יותר, דהא חזינן דטעם הפטור אינו משום דאינו מעיז, דהא חזינן דכופר הכל פטור אפילו במקום שאינו מעיז, וכמו שכתבו התוס' לעיל (עמוד א') ד"ה מפני מה, ולכך הוצרכו להקשות דיפטור מטעם מיגו. נולכאורה דבריו צריכים ביאור, דהא לא כתבו התוס' לעיל דאין לפוטרו מטעם דמעיו, אלא דאין לחייב כופר הכל היכא דמעיו, דאף דמעיו פטור, אבל מנלן למימר איפכא דאף במקום שאינו מעיז חייב. וצ"ע. (י.צ.ב.).

(יא) תוס' ד"ה אבל העדאת עדים, בתוה"ד, אימא מיגו דחשיד הוא לגזול וכו'. הקשה המהר"ם, הא תוס' לעיל בד"ה בכולי בעי הוכיחו, דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, אם כן היאך כתבו הכא דהוה אמינא דמיגו דחשיד וכו'. ותירץ, דהכא לא קשיא משום דיש לומר דהא גופא קא משמע לן קל וחומר, דלא אמרינן מיגו דחשיד. אבל לעיל דעסקינן בחיוב השבועה, אי הוי מפרשינן כרש"י, היה מוכח דכן הוא האמת דאמרינן מיגו דחשיד.

(יב) בא"ד, שם. בתוס' רבינו פרץ פירש, דבהעדאת עדים דמעיו וכופר הכל, הוה אמינא דאין לחייבו שבועה, דלא יועיל שישבע, דהא ליכא למימר ביה דמשתמיט אלא מעיו פניו לכפור, וסלקא דעתין דרק היכא דמשתמט, מהני שבועה להפרישו.

(יג) גמ', אלא מה לפיו שכן אינו בהכחשה והזמה תאמר בעדים וכו'. בקצות החושן (סימן לד סק"ד), הביא דעת מהר"י בן לב, דהודאת בעל דין מהני משום התחייבות, דמחייב עצמו לשלם מה שאומר. והקשה מסוגיין, דלפי זה הטעם דפיו מהני אפילו במקום שיש הכחשה והזמה, משום דלא שייך ביה הכחשה והזמה, דהא התחייב לשלם. ואם כן, אין פיו נאמן טפי מעדים, אדרבא העדים נאמנים טפי, אלא דמכל מקום הוא חייב עצמו לשלם.

(יד) תוס' ד"ה מה אם ירצה, בתוה"ד, כדאיתא פרק אמרו לו וכו'. המהרש"א כתב, דלא מצא בסוגיא שם טפי מבשמעתין. והגיה "כדתנן בפרק אמרו לו". וביאר כוונת התוס', דלשון המשנה "אמרו לו מה אם ירצה וכו'" משמע טפי כלישנא קמא, דטעמייהו דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, דלישנא ד"אמרו לו" משמע, דאין זה טעמם האמיתי ורק לדבריו דר"מ קאמרי. וכוונת התוס' לתרץ, אמאי בסוגיין פירשו כלישנא קמא, ורחקו לומר דר' חייא כרבי מאיר סבירא ליה, ולא פירשו כלישנא בתרא, והוי אתי ר' חייא ככולי עלמא.

(ג) תוס' ד"ה אלא מחזורתא כדשנינן מעיקרא, בסוה"ד, וכן בסמוך דפריך בין לרבנן בין לר' יוסי נימא יהא מונח אף על גב דהתם לית ליה פסידא לרמאי. הריטב"א דחה ראייה זו, דיש לומר דמכל מקום קנסינן ליה לרמאי לשכל הפחות לא ירויח.

(ד) גמ', מאי שנא דלא אמרינן נפקיה לממונא מבעל הבית ויהא מונח עד שיבוא אליהו. הקשה השיטה מקובצת בשם מורנו הרב, אמאי לא פרכינן דנשבקיה גבי בעל הבית, כדאמרינן גבי נפקד דמספק משאירים הממון ביד הנפקד. ותירץ, דגבי נפקד הם האמינוהו בתחילה, שהפקידו אצלו, ולכך אפשר להשאיר הממון בידו. אבל הכא הם לא האמינו לבעל הבית, ולהכי יש לנו להוציא הממון בידו ולהניחו ביד בית דין.

(ה) גמ', דאמר ליה חנוני לבעל הבית וכו'. הש"ך (סימן צ"ז סק"ב) הוכיח מסוגיין, דהחנוני נוטל מדינא ולא מתקנה. והקשה, הא הוי ברי ושמא דאינו יודע אם נתחייבתי, וקיימא לן דלאו ברי עדיף. והביא בשם בעל התרומות (שער כט חלק ב'), דהטעם משום דהחזקה שליו עושה שליחותו מסייע לברי דהחנוני. והוכיח כן מכתובות (יב.). דחזקה דמעיקרא דבתולה היתה, מסייע לטענת ברי דמשארסתני נאנסתי ויכולה להוציא ממון. אבל הרמב"ן במלחמות בשבועות (ל. מדפי הרי"ף) כתב, דמדינא אין החנוני נוטל, דברי ושמא לאו ברי עדיף, ומה דמבואר בסוגיין דמצי אמר ליה לבעל הבית "אנא שליחותא דידך קא עבידנא", הוא מתקנתא בעלמא.

(ו) גמ', מאי שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים. ביאר התוספות הרא"ש, דהאי לישנא משמע, דמסברא היה לנו לומר דהודאת פיו גדולה מהעדאת עדים. דאם העדאת עדים גדולה, הוי ליה למימר שהעדאת עדים גדולה מהודאת פיו מקל וחומר. אבל ברש"י ד"ה מאי לא תהא, משמע, דהקושיא מכח עצם מה שהוצרכו לקל וחומר, דמשמע דבלא קל וחומר מסברא הוה אמינא דהודאת פיו עדיפא.

(ז) רש"י ד"ה מפני מה אמרה וכו', ולא חשבתו כמשיב אבדה לפטרו. והוכיחו הרמב"ן והרשב"א מכאן, דמשיב אבדה פטור מן השבועה מדאורייתא.

(ח) תוס' ד"ה מפני מה אמרה תורה, פירוש יהא נאמן במיגו וכו'. ביאר בתוספות הרא"ש, דאין לפרש כפשוטו דשאלו מאי טעמא חייב שבועה, דהא לא קיימא לן כרבי שמעון דדריש טעמא דקרא.

דף ג' ע"ב

(ט) תוס' ד"ה בכוליה בעי דלודי ליה, בתוה"ד, וכן בנסכא דר' אבא וכו'. ביאר המהרש"א, דתוס' נחתי להוכיח דיש חיוב שבועה מדאורייתא אף באופן

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרה היומית" בעיון!!!

זמני השיעור בדרה היומית בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©